

VITA

MIHÁLYI GÁBOR: „ROGER MARTIN DU GARD” CÍMŰ KANDIDÁTUSI ÉRTEKEZÉSÉNEK VITÁJA

Roger Martin Du Gard, a huszadik századi francia irodalom nagy realista alkotóművésze és életműve állott annak a vitának a középpontjában amely 1961. dec. 12-én zajlott le az Akadémia felolvasótermében. A vita tárgya Mihályi Gábor *Roger Martin du Gard* c. kandidátusi dolgozata volt. Opponensei (GYERGYAI ALBERT és DOBOSSY LÁSZLÓ) egyaránt kiemelték annak a jelentőségét, hogy egy fiatal kutató neki mert vágni s jórészen sikerre tudta vinni a huszadik századi polgári humanista irodalom egyik legjelentősebb, s a nyugati irodalomtörténetekben méltatlanul elhallgatott alakjának irodalomtörténeti vizsgálatát. Mindketten kiemelték, hogy dolgozatának figyelemre méltó erénye a műelemzés, a realizmus fővonalának és az író humanizmusának hangsúlyozása. De, Gyergyai véleménye szerint, Mihályi nemegyszer olyan területekre téved kutatás közben az író magánéletében, amelyek nem világítják meg az életművet, alkalmasak arra, hogy elferdítsék az íróról való elképzelésünket. Ezzel szemben meg sem kíséri annak a társadalmi, irodalmi légkörnek az ábrázolását, amelyben a fiatal Martin du Gard élt s amely befolyással volt életműve kezdeteire. Kiemeli ugyan a korabeli és későbbi kritikái irodalomban való tájékozottságát, de hibáztatja, hogy sokszor az elmélyült elemzést és vitát könnyed csevegő hanggal, felületes megoldásokkal pótolja. Gyergyai különösen kiemelte a *Vén Európa* elemzését s ezt szembeállította más fejezetek nem elég elmélyült megoldásával. Rámutatott arra, hogy Mihályi világirodalmi párhuzamai nem egészen találók: csillogóbbak, mint amilyen hitelesek. Részletesen megmutatta a dolgozat nyelvi, stílusbeli gyengeségeit.

Dobossy véleményében különösen a tizenkilencedik századi realista hagomány és a huszadik századi törekvések jelentkezését vizsgálta Martin du Gard életművében s ezen az alapon hibáztatta Mihályinak azt a — dolgozata szerkezetéből nyilvánvaló — álláspontját, hogy a *Thibault-családnak* nemcsak központi, hanem szinte kizárólagos jelentőséget tulajdonít. Hibáztatta azt is, hogy az életrajz felvázolásában Mihályi nem támaszkodott eléggé a művekből kihüvelyezhető tanulságokra, hanem csak a közvetlen — és rendkívül ritka és hiányos — vallomásokra. Irodalomtörténeti helyének kijelölésénél szükségét látta egy Martin du Gard — Romain Rolland párhuzam tüzetesebb kidolgozásának. Az egyes művek elemzésével túlnyomórészt egyetértett, bár a *Thibault-család* elemzésénél hangsúlyozta: nem helyes elsőbbségi sorrendet felállítani a két testvér alakja között, ezek egymás mellé rendelt, egymást kiegészítő, az író mondanivalóját együttesen kifejező alakok. Az opponens egyébként véleményében néhány fontos és érdekes adaléokra is felhívta a szerző figyelmét, melyekkel gazdagíthatja műve végső kidolgozását, s kisebb pontatlanságok kijavítását javasolta.

Bíráló megjegyzéseik ellenére mindkét opponens hangsúlyozta a dolgozat úttörő jelentőségét és elfogadását javasolta a bizottságnak.

Az opponensi vélemények elhangzása utáni vitában a bírálóbizottság három tagja vett részt. NAGY PÉTER is a műelemzések értékét hangsúlyozta, szembeállítva a történeti részek gyengébb megoldásával. Kiemelte Mihályi *Thibault-család* elemzését s azt a polémiát, amelyet a mű túlszimbolizált értelmezőivel folytat; fontosnak látná annak vizsgálatát, miért volt e műnek külföldön gyorsabb és tartósabb a sikere, mint saját hazájában. A *Vén Európa* értelmezésében a hozzászóló szerint Mihályi túláltalánosítja Martin du Gard pesszimizmusát, itt inkább csak egy életforma csődjét kell látni — a szerző egy nyilatkozata is erre utal. Kiemelve az egykorú francia kritikák feldolgozásának jelentőségét, hiányolta, hogy a szerző nem követi nyomon a magyar kritikák és Martin du Gard magyarországi fogadtatásának történetét is.

SZABOLCSI MIKLÓS a dolgozat különös érdemeiként emelte ki, hogy az ismeretterjesztő adatközlésen túl az általános problémák felé irányítja a figyelmet. Részletesebb elemzését kérte számon a realizmus-antirealizmus harcának Martin du Gard életműve körül; helytelenítette vele kapcsolatosan pusztán humanizmusról beszélni, s pontosabb meghatározásként a progresszív polgári humanizmus irodalmi csúcsai között jelölte ki a helyét; végül nem látta feltétlenül szükségesnek, hogy a kritikai realizmus fogalmát a tizenkilencedik századon túlra is kiterjesszük.

KÖPECZI BÉLA elsősorban azért üdvözölte a dolgozatot, mert az egyes irodalomelméleti fogalmak tisztázásához jelent hozzájárulást. Ebben viszont korlátozza a választott klasszikus életrajzi monográfia-forma. A korábbi fel-szólalókkal összhangban, de azoknál talán nagyobb nyomatékkal hangsúlyozta a dolgozat marxista szemléletét. Ebből a szempontból üdvözölte, hogy Mihályi újra helyére próbálja állítani az író lelkialkatának, lelki fejlődésének jelentőségét életműve alakulásában, de hiányosnak érezte a kor történetének bemutatását, melynek nagy, s az író által tudatosan vállalt befolyása volt életműve alakulására. Úgyancsak hiányolta a századvég és a századelő, illetve a huszas évek irodalmi irányzatainak, légkörének árnyaltabb ábrázolását és Martin du Gard helyének ezen belüli elemzését. A döntő kérdésnek Martin du Gard-ral kapcsolatban azt tartja, hogy valóban zsákutca-e az a fajta realizmus, amelyet ő megvalósított, mint ahogyan a francia irodalomtörténészek túlnyomó része hiszi, vagy pedig ez további nagy távlatokat nyit az irodalmi alkotás számára, mint mi hisszük.

MIHÁLYI GÁBOR *válaszában*, miután megköszönte bírálói elismerő szavait, részletesen, sőt aprólékosan kitért minden egyes észrevételükre. Megállapította, hogy disszertációja voltaképpen hozzászólásnak készült a humanizmus általánosabb jellegű és a realizmus körüli vitáinak gyűjtőpontjában álló problémájához. A dolgozat elsősorban három állásponttal való vitát jelent: az antihumanista és antidemokratikus irracionalizmussal, az egzisztencializmussal s a Martin du Gard-ral egy alapon álló polgári irodalmárokkal. E vitában kívánta a marxista esztétika álláspontját érvényre juttatni. Részletesebben kitért — Gyergyai Alberttel polemizálva — a dolgozatban szereplő világ-irodalmi párhuzamok jogosultságára, különösen Franz Kafka és Thomas Mann vonatkozásában. Számos további részletkérdésben ismertette álláspontját, majd bejelentette, hogy Martin du Gard magyarországi fogadtatásának történetét dolgozata elkészülte óta feldolgozta, s azt függelékként szeretné ehhez csatolni, ha nyomtatásban megjelenhetik.

A hozzászólókkal vitázva a *Vén Európa* kérdésében egyet is értett Nagy Péterrel, meg nem is: a mű alapján eldöntetlennek látja, hogy csak egy életforma csődjéről, vagy pedig az emberbe vetett hit megingásáról van-e szó. A kritikai realizmus kérdésében — amit Szabolesi Miklós vetett fel — még nem alakult ki benne határozott álláspont, de fontosnak tartja annak hangsúlyozását, hogy Martin du Gard, benne élve korában, a tizenkilencedik század bizonyos hagyományaihoz is kapcsolódik. A kor történeti ábrázolásának Köpeczi Béla által felvetett kérdésében megnehezíti helyzetét, mondotta, hogy Martin du Gard sosem konkrétan az adott politikai kérdésekhez akar hozzászólni, hanem általában a politikai helyzetből adódó elvi problémákhoz. Ugyancsak nagyon nehéz a korabeli irodalmi irányok között elhelyezni; jelenleg úgy látja, hogy valamilyen formában ahhoz az írói gárdához kapcsolódik, amelybe Jules Romains és Georges Duhamel is tartozik.

Miután a választ az opponensek elfogadták, a bizottság Kardos Tibor akadémiai lev. tag elnökletével határozathozatalra vonult vissza s Mihályi Gábort egyhangúlag kandidátusi fokozatra javasolta.

A vitát összefoglalta:

Nagy Péter
a bizottság titkára

FALVY ZOLTÁN: „A MAGYAR VONATKOZÁSÚ VERSES HISTÓRIÁK ZENEI STÍLUSA” CÍMŰ KANDIDÁTUSI ÉRTEKEZÉSÉNEK VITÁJA

A vita időpontja: 1963. jún. 5. A bírálóbizottság elnöke: *Szabolesi Bence* akadémikus, titkár: *Maróthy János* kandidátus, tagjai: *Bartha Dénes*, *Klanczay Tibor* és *Vargyas Lajos*, a tudományok doktorai, *Pirnát Antal* kandidátus.

MEZEY LÁSZLÓ kandidátus opponensi véleményének bevezetőjében a középkor sajátos klerikus vagy deák kultúrájának a szerepével foglalkozik, amely „a valóban klerikális kultúra . . . akkor már évszázados kötöttségét feloldja és elindítja civilizációnkat a laikus műveltség . . . távlatai felé”. A Falvy disszertációjának központjába helyezett „históriák” tehát nem szűken vett egyházi dokumentumok, hanem a magyarországi deákműveltség képviselői, és ezért „kiválóan alkalmasak . . . arra, hogy rajtuk és bennük tanulmányozzuk . . . a kialakuló magyarországi értelmiség litteraturáját”. Az európai műveltség átvételében nemcsak passzív, hanem aktív-alkotói mozzanatok is érvényesültek. Falvy elindulása a verses históriák magyar sajtóságainak kutatása felé tehát „realisnak tekinthető”; hogy eredményei is ilyen reálisak-e, annak megítélését opponens-társára bízta.

A jelöltnek, az opponens szerint, a következő kérdéseket kellett volna tisztáznia: a verses história fogalma, külföldi és hazai története; megindokolni, hogy a hazai termésből mit és miért választ vizsgálatra; a formai és tartalmi elemzés után meghatározni a vizsgált anyag viszonyát európai megfelelőihez; végül az így megállapított sajtóságokat megmagyarázni az irodalmi műveltség akkori általános és különleges hazai állapotából, különös tekintettel klerikus-rétegünk kultúrájára.

Falvy e feladatokat fölismerte és megoldásukat a megfelelő sorrendben kísérelte meg. „Fáradtságosan igyekszik mindenképp a társadalmi alap és az általa vizsgált zenetörténeti anyag összefüggéseit tisztázni.” A hazai